

פקיד הסוחרים

מכתב עסקים מעדן אל קהיר המזכיר את אבי יעקב אלחכים, הוא יקותיאל

University Library Cambridge, T. S. 8J 15, fol. 24

נ"י דק חום-כהה, גובהו 18 ס"מ, רוחבו 13 ס"מ, גודל שהיה מקובל יותר בשימושי בית דין מאשר במכתבים. גם הכתב דומה לשל סופר בית דין, ואפשר שהמכתב הועתק באמת ע"י סופר בית דין שהשתמש בנ"י שהיה מצוי תחת ידו.

לאחר שמילא את העמוד הראשון, עובר הכותב אל השוליים, משם אל ראש העמוד ומסיים בעמוד ב - צורה רגילה של חלוקת הכתוב בנ"י. המכתב נפגם ע"י תורים קטנים, ששטוש ומחיקות, ביחוד בכתובת. במקום הפנוי מתחת לכתובת נמצאות רשימות מסופות ורהוטות ביותר בכתב ערבי, שגם הן נמחו, טושטשו ונקדעו במדה רבה.

משמו של מקבל המכתב אפשר לקרוא בבירור ... אלשיך ... צאער בן אלנאמן. אין ספק שהוא האיש, ששמו המלא נשמר בגוטהיל-וורל, מסמך B I ש' 2 וס' 31 (עמ' 6 - 11); אלשיך אבו אלעלא צאער אלדמסקי כונן מר ור עולה הזקן הלוי ... נאמן בית דין ורצוי הישיבה בן מר ור יוסף הזקן הלוי נע. מכתבים אל איש זה נשמרו בבודליאנה, ע"י קטלוג 2873 מס' 43 במכתב 2878, 43 הוא נקרא בשמו הערבי בלבד: אבו אלעלא צאער בר סנבא אלדמסקי, עם צירוף תוארו "נאמן הישיבה", אך הזהות מתוודעת בעובדה ששני המכתבים נשלחו ע"י אותו איש. השם הערבי של אביו: סנבא, "הניצל", מקביל לשם העברי יוסף, כי יוסף המקראי 8 ניצל מצרות רבות, ע"י בקוראן, סורה 12 (סורת יוסף) פס' 110 ו'ניצל מי שרצינו' במקור נג'י. בבודליאנה ע"י קטלוג 2873, מס' 20, נשמר שימוש בית דין משנת 1098, שבו צאער, עולה הלוי הנאמן אחר הצודים, ומאותה שנה כנראה מסמך

המכתב נמצא בידו, ע"י אלנאמן מס' 162

.14 , 10

מסביב לשנת 1100.

הכותב היה בעדן, שהרי הוא טתיחס אל מסלות שאבן בנואר, פקיד הסוחרים של אותה עיר, שלח בשבילו. הסמורות הנזכרות במכתב הן המצויות במסחר הודו, והמסבב הוא דינר מלכי (11. סוליים, ש' 9, ע"י בביאור שם), שכבר הכרנוהו כמסבב של תימן בתקופה הנדונה.

להספת אל משלוחים גדולים יותר. הוא מוסר סחורותיו או פקיד הסוחרים
(13'6). מן המאה העשירית קראו אל קפיר - כאן איש המסר סחורה, וקראו למאויס, שמאלה נס סוה
של עדן ובחלקו בדרך שותפת (ש' 10 - 11) ובחלקו במסר כנגד תשלום הוצאות
(ש' 11). דינים וחשבונות על תנועת סחורותיו כלולים במכתביהם של פקיד
הסוחרים מעדן אל קהיר, או של סוחר קהיר אל פקיד הסוחרים (ש' 4 - 5.

I, 1

מן צפורן, והוא, שר שלום, מזכיר, שמגיעים לו מזה 7 מנים, (10) ואילו
מה 10 מנים, (של צפורן) וה 7 מנים של עץ הבוסם לי שני שלישים ולו
(11) שלישי. ועמו 12 דינרים מלכים בשביל ההוצאות (12) ל 10 מן צפורן
ו 7 מנים עץ הבוסם.

ג ובקשה ממך, עיין נא (13) במכתבו של בן בנדאר, שיגיע יחד עם תמים
(14) ותראה מה שלחו, תקח נא חלקי.

12N1

ד והגיע מכתבך (15) אל אדוני הרייס הנערץ בפה שנוגע לפדנים (16)
(16) ששלחנו אל השיך אבי נצר בן שעה, והא 40 רסל, (17) משי "כז"
טוב. הריני מבקשך לספל בו ולמכרו בהסתנה של חודשיים (18) במחיר שה'
יתעלה יהלוק.

ה (1) וכבר (2) כתבתי אליו (אל מקבל המכתב) כמה (3) שנוגע לאבי סעיד
(4) בן רשיד - ירהמהו (5) ה' - ומה היה לו (6) אצל שר שלום (7) והוא
75 דינר, הקרן (8) של, מצריים, השוויים (9) ל 300 דינר (מלכי). ואתה
יודע (12) שהיתומים מסכנים, (11) שתי בנות ו בבקשה ממך, (12) אמור
להודת (13) הרייס ה-

בראש העמוד

(1) נערץ, ירום הודו (2) וינדל כבודו, שיעשה (3) בעניין הצדה הזאת
(4) מה שיקרבו אל ה'.
(5 - 8) ואל נא ימנע ממני, את מכתבו, למען אשרתובלוי צרכיו,
(אדוני)
עמוד ב

(1) כי אני אשסה בזה, ותסביר לי בו כל מה ששאלתיך.
ז הריני מיחדו (2) בשלום השלם, ואבקשנו שתיחד את השיך אבו אלחסן
הדהקאן בשלום (3) ותודיעהו את עוצם תשוקתי אליו ולוודו (אחי אביו)
מיטב השל'.

כתובת

אדוני השיך הנערץ [אבו אלעלא ?] (ודה) תסדן מ [כ] תא [ר] בן [י] עקב נדח-עין
9988

12N1

צאקד בן ע' [נבא] נ' ע' אלנאמן
יארין ה' חייז וי' (תמיד) יקרד

3 יקבצנו יחד - מכאן שהכותב לא היה מיושב ב' עדן הקבועים, וקרוב
לנורדאי ~~ממזרח~~ שהיה איש קהיר.

5 רייס - בעברית "נגיד", הכוונה לחסן (יפת) בן בנדאר, ע"י לעיל
בפתיחה .

תמים - כך, בלי כינוי של כבוד או שם אב או משפחה מופיע שם
זה גם למטה, ש' 13, ובמס' 193, ש' 26 (יש תביעה נגדו בעדן). ואילו
במס' 184, עמוד ב, ש' 4 הוא נקרא אלשיך ונשלח על ידיו ציפורן מעדן
אל קהיר כמו כאן. במס' 148, ש' 12, הוא נזכר כמי שנפטר מקרוב,
לאחר שהביא סמורה מעדן אל קהיר (מסנת 1137 לערך). אני מניח שהמדרובר
בעבר או מסוחר סוכן. בכתב מס' 122, ש' 7, מופיע תמים אחר המעביד
מכתב מאלכסנדריה לקהיר בספטמבר 1140. נראה שהשם הזה היה אופייני
לעבריים-סוכנים.

6 הצפורן - במקור: קרנפל. עי' ^{המשפט} במבוא ע"פ
עץ הבוסם - במקור ערד. " " *

שר שלום - שם זה, שמקורו בספר ישעיה ס, ה, והמביע תקווה

משיחית, היה מצוי בימים ההם, לעיל מס' 20, ה, ש' 7, מאן,

היהודים במצרים, מפתח.

7 אלטעמי - "הארץ-ישראל". ארץ ישראל מקראה "שאם" בלשון אותו
אס עלוי סמכר, מכאן ה'ס ממולא אפף יסכאי, ד'לאל 85, פה.
דור. מלינו גרי אפף-יסכאים גלגלי מסמי גס דה גר צפן.
את חלקי - במקור; סא יתצני , השורה למטה ש' 14:

תצא^ט. לשון זו אינה מצויה ~~פלה~~ 217

10 שני שלישים - במקור: אלתלתיי . בערבית ספרותית

זו היא צורקת הנסמך, אך בכתבי הגניזה ש לפנינו היחס הפוך וצורה

מלחמה 90
131
26

זו משמשת דווקא כנפרד, ותלתין כנסמן ע"י במבוא, עמ' 15 בדים - במקור: באלש ~~אלש~~, השווה שאש "מוסילין". אך נראה לי, שיש כאן טעות סופר והכוונה ל: אלשי, "הדבר", כלומר הסתורה.

17 בהמתנת חדשיים - במקור: ~~בצב~~ ~~שתנין~~. הכוונה כנראה שיתכה במסך חדשיים למחיר הטוב ביותר, שאפשר להשיגו.
שוליים

7 - 9 היהס בין דינורים מצריים לפלכיים הוא 4 : 1, כמו לעיל מס' 1, עמוד ב, ש' 18, ועי' מהקדמה לביאור למס' 21, לעיל עמ' 13 - 14 להדרת הריים - במקור מה שתרגמו: "להדרתו הרייטית", בהתאם לסגנון המלאכותי של התקופה. הכוונה לנגיד מצרים מבוטל בן סעדיה, עיין לעיל.
בראש העמוד

1 - 2 ירום הודו ויגדל כבודו - במקור: חודה - כבודה, מתיחס למלת "הדרת".

3 צרה - במקור: אלנובה ~~Al-naba~~, השווה הפועל "נאב עליה", בא עליו אסון, וכן ב 113 fol. 20 ~~u.c.~~ T-S ש' 54, עי' קויטיין, כיבוש ירושלים ע"י הצלבנים, עמ' 138.
עמוד ב §§§§§

1 כי אני אשמה בזה - נוסח מצוי ועתיק של אדיבות, כשמבקש סוחר מסברו, שישתף אותו בעסקיו, עי' במבוא עמ' 2 דהקאן - מלה זו, שבראשית האסלאם פיינה טוב מסריים של אצילים פרסיים, פירושה בתקופה זו: אדם פקח, עי' דווי.